

Anton Aškerc.

Spisal Ivan Cankar.

I.

akor drugod, tako so govorili že tudi pri nas o »svetu poezije«, in to povsem resno, z nekakim tajinstvenim občudovanjem in spoštovanjem. In mehke dušice šestnajstletnih gospodičen so si predstavljale ta bajni svet daleč, daleč od naše »prozaične« zemlje, polne hrupa, solza in krvi. Tam ni žgočega poletnega solnca, ne razbeljenega neba, niti prašnih cest z vikom in truščem, z zabuhlimi, potnimi obrazi; tam ni temnih, vihnih noči! Seveda jih ni — prosim vas, kako bi se mogli sicer pod košatimi kostanji mimo skrivnostno šumljajočih vrelcev izprehajati zaljubljeni parčki? Kako bi se moglo poluglasno, z drhtečimi ustnicami govoriti o »neznani sreči« in vzdihovati in smehljati se s povešenimi očmi? . . . To se more goditi samo v sanjavi, bledozlati mesečini, v lahнем šuštenju večernega vetra . . . Ne govori preglasno, prijatelj, ne stopaj pretrdo po tihi aleji, ne smeja in ne usekuj se, da ne prepodiš poezije! A glavno je, da otreseš zemeljski prah s svojih podplatov, da piješ iz Lete, predno stopiš v naše svetišče, in pozabiš na izmučeno človeštvo, na flagelanta, ki pod lastnimi udarci umira; pozabiš na večni smrtni boj med resnico in hinavstvom . . . Tu sedi, položi roko na prsi ter proučavaj utripanje svojega srca; dela dovolj!

In ta »svet poezije« stoji še danes tako trdno, kakor za španskih »ovčarjev«, nemških »Minnesängerjev« in škotskih »bardov«. Slabe, premehke duše se odvrčajo od posvetnega vrvenja z bojaznijo ali zlovoljo ter se uglablajo sami vase in v svoje malenkostne boli. Evangelij pa so jim zaprašene nemške poetike. In kolikor bolj se odmika naše novo življenje od vsake sentimentalnosti, kolikor glasneje zahtevajo zatiranci socialnih reform, kolikor hujši je boj med pravico in egoizmom — toliko hitreje se izgubljajo sentimentalci in starodobni jokavi pesimisti v nedogledno daljavo. Preprozaično, preraskavo se jim zdi to življenje; zato se mu odtujujejo in v tistem drevoredu ali zvečer na mehkem fotelju sanjajo o davnih, »poetičnih« časih in njih sentimentalnih junakih ali o kakih lepih, nedolžnih očeh, zlatih laskih in rožnih ustnicah.

Tako se nam je rodil v teku let in se še vedno poraja nebroj erotičnih in pomladnih pesmi, neslanih stvorov / z osladnimi, razblinjenimi »čutili« in puhlimi »mislimi«. Vse to diši nezno po — šoli. Izključeno je vse, kar je zdravo in — resnično, vse, kar ne spada v katero koli, v poetikah strogo omejeno kategorijo. Te »pesnike« straši in vznemirja vse, kar je krepko in originalno. Spominjam se, kako so se nekateri zgražali, ko so čitali pesmi nekoga izmed najmlajših »Zvonovih« pesnikov; zdele so se jim naravnost revolucionarne. Zato je naravno, da taki liriki prisegajo na Stritarja in Cimpermana, a ne na Prešerna in Jenka . . . Prvo jim je filistrska natančnost v zunanji obliki, za vse drugo se prav malo brigajo; zakaj poetike jih pač poučujejo o raznih vrstah rim, verzov in kitic, poetiškega duha pa jim ne morejo dati in jim takisto ne morejo odpreti oči in srca, da bi vedeli in čutili življenje, ki polje in vrvi okrog njih, ne pa da bi sanjali o solčnosvetlem, po vijolicah duhtečem, izmišljenem svetu.

To nesoglasje med novodobnimi idejami in stremljenji in pa med pevanjem naših pesnikov je edini vzrok, da poezija, posebno lirika, izgublja svoj nekdanji ugled.

Čital sem nekje, kako dobro de človeku, kadar se osvobodi vsakdanjih naporov, skrbi in morečih misli in se vtopi za hip v »svet poezije«, da pozabi tam sebičnost in krivice sveta . . . Navadno seže izobražen človek v takih prostih časih po — dnevniku, ali po kakšnem modernem francoskem ali ruskem romanu. In to je naravno. V pripovedni poeziji, posebno v romanu, so se oprostili pesniki že davno prejšnjih tesnosrčnih nazorov in pretiranega proslavljanja starih mojstrov, katero more privedi samo do bedastega posnemanja in nazadnjaštva v umetnosti; ker pa niso zaostali za svojim časom, zato se jih je občinstvo oklenilo. Zdi se nam torej, da poleg nerazumnosti vodi tudi zavist nekatere, posebno nemške estetike, da se drgnejo ob moderne romanopisce, ker ti nekako zaničljivo gledajo na liriko in sploh na umotvore v verzih ter jim včasih kar naravnost odrekajo pravico do obstanka.

Če v poeziji ni nobenega napredka, če je samo še nerodno pehanje in beganje za starimi vzori, tedaj je gotovo nepotrebna. A posebno pri nas se je rodilo prav do zadnjih časov tako bore malo izvirnih, samostojnih pesniških proizvodov, da ni čuda, če je občinstvo začelo poezijo prezirati. Navadilo se je na večno ponavljanje starih motivov, na vedno enaki način njih obdelovanja.

Še bolj pa, nego občinstvo, so se pesniki sami na to navadili. Vsako snov, katera ne bi ustrezala naziranju kakega starejšega mojstra,

s katerim so se popolnoma napojili, so brezpogojno zavrgli; a kadar jim je ugajala, so jo izkušali — dostikrat morda nehotе — prilagoditi maniri svojega vzora. Tako pa so pozabili na svoj čas, na svet in njegove težnje, pozabili naposled — sami na-se, na resnična čutila in naravne misli.

Čisto umevna je torej velika senzacija, katero je obudil Anton Aškerc s svojimi najnovejšimi poezijami; zakaj v njih se zrcali moderno življenje, kakršno je: brezuspešni boj zatirancev za svobodo in pravico, oholi zasmeh hinavcev in egoistov.

II.

V siloviti, srce pretresujoči legendi o Satanovi smrti nam razgrinja Aškerc pred očmi v krepkih, jasnih konturah vso bedo našega »prosvetljenega«, v resnici pa vedno še bolj nego prej kdaj v barbarstvo zakopanega veka . . .

Na smrtni postelji leži satan z zlobnim, hladnim nasmehom na širokih, bledih ustnicah, a kan »Devete dežele« mu razlaga svoje socialne reforme. Ubogi kan! Razdelil je deželo svojo v dva tabora; in v taboru manjšem se gosti in veseli z bogatimi, oholimi mogotci v večnem razkošju; daleč tam po vsej deželi pa se širi tabor gladnih beračev . . . Ubogi kan! Ti ljudje s svojimi od lakote in skrbi usušeni, izmučenimi obrazi — čemu kriče o krivicah, čemu zahtevajo nekake »svobode«? A on, kan »Devete dežele«, se nikakor noče vznemirjati. Kaj če njemu ta krik in stok, kaj njemu dejstvo, da zahtevajo milijoni kruha, da umirajo milijoni od gladu? On je poskrbel za domovino po svoji vesti, za vsacega posebej se ne more brigati . . . No, da — da se reši vsaj enega dela nadležnih beračev — je dal graditi vojašnice . . .

In Satan je poslušal, se zagrohotal naposled tako, da se je stresla vsa dvorana, in se zgrudil mrtev na posteljo . . .

Brezvestno nasilje oblastnikov, izsesani, trpeči narod stopa pred nas kakor v »Satanovi smrti« takisto v »Istoriji o miru« in »Caligulovih igračah« v vsej svoji grozni nagoti . . . Pesnik ne jadikuje in ne toži — ampak slika, vestno in natančno, morda s tresočo roko, morda s solznimi očmi — toda ne blaži in ne prikriva ničesar. Kakšni bi pač bili njegovi portreti, ko bi tajili gnilobo socialnih razmer? . . . Gogolj je postavil na čelo svojemu »Revizorju« besede: »Ne toži zrcala, če vidiš v njem izpačen obraz!«

Enako bolešno kakor ob teh romancah je človeku pri srcu, kadar posluša »Pesmi neznanega siromaka«. Tu ni tiste neslane sentiment-

talnosti, ne tistih afektiranih solza, brez katerih pri nas doslej niso znali opevati nesreče in uboštva; na siromaka, ki joka na vsakem pragu, se ljudje sčasoma privadijo. A siromak Aškercjev kaže brez vsake gostobesedne zgovornosti, brez patetičnega deklamovanja — s koščeno, žuljavo roko na svoj sestradini obraz, na svojo nago deco, na lepo, mlado hčer, za katero ga srce boli, ko vidi nje krasni, ljubezni vredni obraz — pri odprtem oknu.

Toda dasi delujejo te lirične pesmi neposredneje, vendar glede moči in plastike ne dosežajo romanc in legend — izimši »Delavčevo hčer« in »Dva pogreba«; te dve pesmi pa sta prav za prav dve krasni, pretresljivi romanci.

Vsa »pesmarica neznanega siromaka« je obupen krik zatiranega srca, glasen protest trpina, omahujočega pod jarmom krivice. Zdaj pa zdaj zazveni vmes trpka ironija — smeh na obrazu upadlem, oblitem s krvavimi solzami . . .

In ko se je v »poezijah« prikazal ta upadli obraz, so zahtevali, naj si obriše solze, naj si zakrije lica in žulje. Saj res! Vino v peneči se čaši se ti zazdi grenko in beli kruh brezslasten, če vstane pred tabo sestradan, bolesten obraz . . .

Osemnajst sto let že počiva tvoj prah v sarkofagu, Tit Mar, ob sarkofagu pa stoji tvoj nekdanji prijatelj, Ahasver popotnik. Lahko se smeje Ahasver tvojemu prorokovanju, o Tit Mar! »Kdaj izpolni proroštvo se tvoje«, kdaj pride — »doba zatirancev«? . . . Preteklo je osemnajst sto let in tragikomedija sveta je zmeraj enaka. To ni čudno! Še zmeraj kakor nekdanj je »grešnik«, kdor — misli, kdor ne brani svojemu duhu, da bi se dvigal proti luči, kdor se ne poniža do stališča, na katerem so — živali, ter se ne da voditi na povodcu in vladati z — bičem . . .

Najlepša satira vse zbirke je odločno »Bajramska legenda«.

»Ljubimo se, bratje, tu, dokler živimo!
In v raj si prestvarimo svet ta sam!
Ljubezen — to sredstvo čarovno je sveto,
Ki zemljo v najlepši nam raj spremeni.

— — — — —
Ljubezen rodila svobodo bo zlato,
Ne bo več sramotnih verig in okov;
Vsi, kar nas svet nosi, le bratje in sestre . . .
Ne bo več trinogov, ne bo več robov! . . .«

Kakor se je oklenila globoko čuteča pesniška duša Aškercjeva zatiranih stanov, tako trpi s tlačeni narodi, borečimi se za svobodo in enakopravnost. Tisti bolesten smeh, ki zazveni včasih iz »Pesmi

siromakovih«, se ti zdi, da ga čuješ zopet v krasnih romancah, kakor so: »Na bojišču«, »Perunov žrec«, »Tujega goslarja poslednja pesem«, »Mirza«, »Kaznovani paša«, — ali pa v basni »Zakaj je v brlogu nastal nemir?« Tu je sarkazem, ki biča brezobzirno barbarske krivice gospodujočih narodov in oblastnikov . . .

Kakor socialne, tako vplivajo tudi domoljubne pesmi Aškerčeve najmočnejše takrat, kadar nam naslika črno sliko krivice in trpljenja, a to brez vsakega komentarja. Zato delujejo nekatere iz »Popotnega dnevnika« slabeje in plitveje nego romance. Ob pesmih pa, kakor so »Sokolom«, »Jek z Balkana«, »Staremu pisatelju« in »Mi vstajamo« — ostane čitatelj popolnoma hladen, če je prej prečital krasne umotvore, kakor so: »Perunov žrec«, »Kaznovani paša« i. t. d.

Mogočni duh pesnikov, ki je sovražnikom olike, resnice in svobode neustrašeno razkrival podli obraz, se zdi, kakor da se je hotel za hipec utrujen oddahnuti . . . Med romanci, iz katerih odmeva bojni krik in žvenketanje mečev, se vidijo lahke, sanjave lirične pesmi »Oblaku«, »Srbsko dekle«, »Po Bosporu«, »Prinkipo« — kakor vijolice pod bujno cvetočim rožnim grmom, in čudovito poprime človeka, kadar se spomni, da je rodil te duhteče cvetke isti duh, ki je ustvaril — »Satanovo smrt«. A tudi te pesmi se odlikujejo od proizvodov naših vsakdanjih lirikov visoko po svoji naravnosti in nepri-siljenosti.

Vzporedno s socialnimi romanci se lahko stavijo Aškerčeve filozofske pesmi: »Jaz!«, »Po železni cesti« in »Bazarska parabola« . . . Človek, samo nemočen atom v vesoljnem stvarstvu, je ustvarjen, da trpi, da se bojuje — brezuspešno. Njegovo življenje je nestalno, za-visno le od slučaja — polno prevar in razočaranja . . .

»Za medice kozarec — grenčice
Izpiti je čašo do dna;
Za veselja, za vžitka hip kratek
Pogosto daš mero gorja. —«

— — — — —
»A življenje to samo ob sebi —
S čim plača ga vsaki zemljan?«
»Za življenje spet damo življenje,
In s smrtjo je dolg poravnal! . . .«

Vsebinsko Aškerčevih poezij obseza ena sama, kratka beseda: — ljubezen! Ljubezen do vsega zatiranega človeštva, brez razločka stanov in narodov in ver, ljubezen čista, nesebična, kakor jo je učil le — Jezus Kristus!

(Dalje prihodnjič.)

Anton Aškerc.

Spisal Ivan Cankar.

(Konec.)

III.

Aškerc je v svojem ustvarjanju realist, zato slika edino po naravi. Osebe z obrazi, izpačenimi od pohotnosti, sebičnosti ali trpljenja, niso karikature — to smo mi vsakdanji ljudje, ponižni pesnikov publikum . . . On ni postavljajal nalašč pred vsako okno črnega zidu in podenj smradljivega dvorišča, a tudi ni mogel prikriti vsake zaduhle sobe in raztrgane suknje; zapovedati ni mogel solncu, naj posije skozi sive oblake, in zato ni njegova krivda, da je na svetu premalo svetlobe. Kogar je hotel slikati, mu ni priporočil, naj si prej obleče frak in natakne bele rokavice ter naj se mu predstavi s sladko smehljajočim obrazom; ne — zalotil je svoj ljubeznivi objekt v najnaravnejših situacijah, in ni mu obračal obraza na to ali ono stran, tudi mu ni postavil za hrbet ozadja: melanholične narave s temnim gozdom, izza morja vzhajajoče lune in belih oblakov na večernem nebu . . . In pesniku so hudo zamerili, da vsega tega ni storil.

Ko so v Peterburgu prvikrat predstavljali Gogoljevega „Revi-zorja“, je sedel genijalni ruski satirik med svojim radovednim občinstvom, in pot mu je stopal na sence; kajti on je poznal svoje delo in — svoje ljudi, kakor nihče drugi. Začetkoma so se talmi-literati, šablonski kritiki in debeli dostojanstveniki smejali, a kmalu so se začuli glasneje in glasneje klici: „To je pretirano, to je farça, to so karikature!“ . . . Satira je propadla . . . A recimo, da bi bil podal Gogolj tedanjemu občinstvu namesto realistične slike neverjetno burko à la Kotzebue ali Nestroy — to bi bilo ploskanja, in nikomur niti na misel ne bi bilo prišlo, da gospod pesnik pretirava. Piši in poj, kar in kakor hočeš, le resnice nikar. Da smo umazani, to je res, a ne slikaj nas takih! . . . Turgenjev je prišel ob inlost svojega občinstva, ko mu je podal „Otce in sinove“; ker pa ni bil tako mehak kakor njegov pohlevni učitelj, je ošibal v „Dimu“ svoje rojake v odgovor na mnogo očitane in psovanje . . . Tretjega ruskega realista, Dostojevskega, so proglasili začetkoma njegovega delovanja za — blaznega . . .

A to je bilo na Ruskem, kjer je literatom proti našim razmeram prava obljubljena dežela.

Pri nas očitajo realistom, da so prišli za petdeset let prezgodaj. Naša literatura naj ostane za zdaj še „deviška“, naj se nekaj časa še ogiblje istine, naj se ji bliža le polagoma, po prstih, da se nedolžni narod ne preplaši in ne vznemiri, če mu brezobzirni realisti nenadoma pomole zrcalo pred nos. Vzgojimo naj se sami, slovenska literatura naj vzraste iz naših tal in naj se razvija sama ob sebi, kakor ve in zna . . .

Ti branitelji „devišstva“ v naši literaturi ne pomislijo, da so srkale njene korenine sok iz nemške zemlje, da so gledali čez mejo bolj ali manj skoro vsi naši literati, kadar so prijeli za pero. Prešeren, izmed vseh naših pesnikov še najbolj naroden, je hodil za Petrarko, včasih za nemškimi romantiki in za Byronom, dasi je pri vsem tem obdržal veliko svoje moči in izvirnosti. Levstik kot pesnik čisto ni imel nikakršne samostojnosti; v pesmih iz iste dobe se opoteka včasih na vse mogoče strani: tu je Goethe, tam Platen, tu Heine, tam Uhland; če bi bile njegove pesmi brez podpisov raztresene po svetu, bi jih živ človek ne prisodil enemu samemu pesniku; k večjemu bi jih spoznali po nekaterih originalnih izrazih. Izviren je ostal samo v svojih satirah. Cimperman se je ves vsesal v Rückerta, dasi je obdržal v polnem obsegu svojo — suhoparnost . . . Takisto je z mnogimi drugimi našimi poeti in s slavljenimi in neslavljenimi literati. V nas samih se ni rodilo nič novega, izvirnega. Idealizem, romantika, realizem, vse bi se bilo rodilo, razvilo in propadlo čisto tako lahko brez nas. Mi smo duševno tako priklenjeni na svoje sosede in na ves zapadni svet, da stopicamo za njimi, kamor se obrnejo. Realizem smo poznali že davno prej, predno so ga začeli obdelovati tudi naši literati. Prevode francoskih in ruskih romanov smo čitali, še predno smo vedeli, da se je rodil nekje neki Govekar . . . In zdaj? No, zdaj, ko imamo tudi slovenske realiste, zdaj se zgražajo nad njimi prav tisti ljudje, ki so čitali s slastjo Maupassanta, Bourgeta in Dostojevskega, ki so naročali z Dunaja Zolo za svoje knjižnice . . . Ali pa ni to licemerstvo, ako občudujemo tuje realiste in jih poznamo od temena do podplatov, doma pa se branimo resnice z vsemi štirimi. Najnovejšim našim novelistom, ki pišejo zrelemu, naobraženemu občinstvu in ne otrokom, očitajo — pohujševanje, ker tisti novelisti ne najdejo preveč svetlih strani v našem družabnem življenju; a ravno to naobraženo občinstvo je poznalo tuje realiste že zdavnaj, in marsikomu, ki se je vrnil iz tujih literatur v domačo, se je zazdelo, kakor bi stopil korak v preteklost nazaj . . . „Drugod naj pišejo, kakor hočejo, naše slovensko slovstvo mora ostati čisto . . .“ — to se pravi: naši literati naj pišejo kakor

svoje dni kmetom in otrokom ali pa sentimentalno in romantično našim gospodičnam — naobražence pa naj zabavajo kakor doslej Francozi, Rusi in Nemci . . . Prav odtod izvira nevesela prikazen, da po naših leposlovnih knjigah bore malo segajo naobraženci — to nam lahko potrdijo naši knjigotržci. Nemala zasluga naših realistov prav kakor Wielanda, ki so mu tudi tesnosrčni vrstniki očitali lascivnost, je ta, da sedaj tudi naši inteligentniki kaj leposlovnega v domačem jeziku čitajo in sicer ne iz zgolj rodoljubja. —

Realistu Aškercu so očitali kmalu po njegovih prvih nastopih in še glasneje tedaj, ko je izdal svoje „balade in romance“, da odgrinja preveč temnih strani, da si išče snov v blatu, za plotovi in v smeteh, da s tem pohušuje in demoralizuje svoje občinstvo. Pesnik je vedel, da bi bilo prazno delo, ko bi prepričeval take ljudi, ko bi jim dokazoval, da on ne more prav nič za to, če se valja svet v blatu, za plotovi in v smeteh, ko bi jim pravil, da Pilat ni obrisal Kristusu krvi z obraza, niti mu snel trnjeve krone z glave, niti vzel trsta iz rok, predno ga je pokazal Judom, rekoč: „Ecce homo!“ . . . On je smatral te svoje „nasprotnike“ po pravici za tako neizpokorne, da jim je odgovoril najprimerneje s pikro, umetniško dovršeno romanco „Firduzi in derviš“.

„Pesnik bodi narodu učitelj in voditelj, mu kaži ideale, za katerimi naj stremi, da doseže svoj časni in večni blagor . . .“ To zahtevo, za katero se ni brigal skoro nobeden izmed naših slavljениh lirikov, mečejo pri nas modernim literatom v zobe kot neko strašilo, kot prelomljeno zapoved . . . Pameten človek se umije, če se vidi v zrcalu umazanega, a ne bije po nedolžnem steklu . . . Tem sofistom odgovarja Aškerc s svojim krepkim slogom:

— — — — —
 „Ko pesem »Sokratova smrt« sem pročit,
 Da v njej idealov ni, si mi očital!
 Ti, tele učeno, si videl le tó,
 Kak Sokratu čašo podajo v rokó,
 Kako on izpije jo vso brez strahu,
 Čeprav smrtonosni otrov je na dnu.
 Ti videl potem si, kak mirno umira,
 Kako on oči na vse veke zapira;
 Prijatelje žalostne videl okrog,
 Njih videl si solze in slišal si jok . . .
 Vse videl si v pesmi podrobno, vse, vse —
 Zakaj ideala nikakega ne?
 — — — — —

Ljubezen do svete resnice velika —

„Sokratova smrt“ je nje plastična slika.
 Resnica nad vse! — to je svet ideal,
 Ki v zgodbi vpodobil se je, ko kristal . . .
 Razumeš sedaj, ti prijatelj sofist,
 Da vsak realist je res — idealist? —

Najhitreje je proslavilo Aškerca njegovo živo, plastično pripovedovanje, katero ga tako razlikuje od drugih naših pesnikov, ki so se kolikor toliko naslanjali na kakšno „šolo“, da stoji med njimi nekako osamljen. Prešeren pripoveduje v svojih romancah jasno, gladko, a zložno, brez vsakega prehitevanja; dejanje se vrsti za dejanjem, prizor za prizorom; senca in luč sta razdeljeni mirno, pravilno, brez vsakih krepkih, nenavadnih efektov. V genijalno zverženo kompozicijo in sanjarski slog Byronovih krajših povesti je zašel samo v „pesmi o zidanju cerkve na Šmarni gori“ . . . Stritar govori v svojih pripovednih pesmih silno veliko. S skrbno natančnostjo gleda, da ne pozabi tu ali tam kakšnega neznatnega čuta, kakšnega obraza, kakšnega prizora iz narave, in natančno do pičice vse opiše. Zato porabi tako rad obliko monologa, v katerem njegovi junaki po svoji volji na dolgo in široko razvijajo svoje nazore. Nekateri prizori se vidijo, kakor bi bili z nožkom izrezljani, tako n. pr. prva poglavja v „Olgi“; drugi pa s svojo preveliko obširnostjo in prisiljeno naivnim dialogom utrudijo . . . Gregorčič, tako krasen in izviren v svojih lirskih poezijah, je zajahal v baladah največkrat visokega Schillerjevega konja; na uho nam doni neko bobnenje in zvonjenje, a pred očmi nam je vse megleno, nejasno; osebe in različni prizori . . . vse vrvi in mrgoli pred nami; za hip se pokaže na obzorju določno izklesan obraz, a takoj se spet izgubi v vrtincu . . .

Aškerc si izbere za romanco ali balado navadno en sam prizor. Z dvema ali tremi krepkimi potezami nam nariše ozadje in predstavi junake; vse osebe, vsi obrazi, kateri nas morejo zanimati, so osvetljeni z močno lučjo, kakor na slikah Coreggiovih. Tu je malo silovitih dejanj in nič bobnečih besed: vsa sila je že v prizoru samem. Glaven učinek napravijo vselej zadnje kitice, v katerih je izražena največkrat pereča ironija. Pesnik odgrne zastor, in kakor v električni svetlobi nam zablešče pred očmi živi kipi, a samo za trenotek; zagrinjalo zdrsne, in on se zasmee: „Čemu se bojite teh režečih obrazov? Saj to ste vi, dragi moji!“ . . .

Aškerčev slog je primeren kompoziciji: krepak, kolikor mogoče enostaven. Figure so naravne in neprisiljene; včasih se zdi, da pesnik drugače niti ne bi bil mogel povedati, nego je. Nikjer ne zapazimo

nepotrebnih, šepavih podob in okraskov, katerih so posebno nemške lirske pesmi tako polne, kakor pri nas kmetiške izbe dvajsetkrajcarskih slik. S čisto navadnimi sredstvi, s kratkimi stavki, brez vsakega visokoslovja in širokoustnega pripovedovanja doseže pesnik velikanske uspehe. Izmed najlepših zgledov Aškercovega sloga je balada o „po-nočni potnici“:

Po nebu ščip plava,
Šumi, šumi Drava . . .
„Prepelji, brodnik, me takoj!

Oh, meni mudi se;
In predno zdani se,
Mi daleč je priti nocoj.“

Po nebu ščip plava,
Šumi, šumi Drava . . .
Čez reko čoln črni leti.

A, potnica pozna,
Velika, in grozna
Z brodnikom v njem tiho sedi . . .

Dvakrat, trikrat je odstavil čopič, in pred našimi očmi je ves pretresljivi nočni prizor . . . Takisto je v večini drugih romanc in balad.

Jezik je navadno trd, včasih naravnost okoren, le tu pa tam postane mečji in gibkejši, posebno v nekaterih pesmih iz „popotnega dnevnika“. Sploh je vsa zunanja oblika nenavadno enostavna in monotonska, a to zapazi le tisti, kdor hoče študirati Aškercovo verzifikacijo; kdor pa hoče čitati pesmi, ta ne bo zapazil, ali je zložena divna romanca „Mujezin“ v trohajih, ali jambih, tudi če jo prečita trikrat po vrsti.

* * *

To je Aškerc: pesnik z velikanskim obzorjem, najblažjo dušo, nedosežen pripovedovalec; na zunanje včasih malo trd in robat, toda to spada k njegovemu značaju; da bi postal hipoma prav polzno gladek kakor Stritar, to bi se začudil vsakdo, in marsikdo bi bil celo nezadovoljen. Prorokujejo mu, da ne postane popularen, in prav pravijo. V narodu, čigar „estetiki“ zahtevajo, da njegova literatura vsaj za petdeset let zaostajaj za sosednjimi, v takem narodu ne more biti popularen pesnik, kakršen je Aškerc.

